

ברלין, 25 במרס 1939
מוציא פסח

"כי אסדיש אחרית ותקותך לא תכרת" (משלי, כ"ג, י"ח)
להתראות בארצנו,

אמא

ברלין, 25 באפריל 1939

- - - ועכשיו, ילדתי היקרה, עלי לספר לך דבר נואש ביותר. ביום שלישי שעבר הזמינו אותי לבוא למשרד הפלסטינאי [משרד העלייה] ושם הודיע לי מר קופדלובסקי בצורה המפורשת ביותר, שאין לנו שום סיכוי לקבל סרטיפיקט לפלסטינה. כל העניין התבטל לחלוטין. כפי שקרה לנו - כך קרה לכל אלה שציפו לקבל סרטיפיקט באנטוורפן. [באנטוורפן שבבלגיה היו יהודים שלא רצו לעלות לארץ-ישראל ולכן מכרו את הסרטיפיקטים שלהם למעוניינים בהם בגרמניה] וכך נגמר החלום. הייתי המומה. לא יכולתי עוד להתאפק ופרצתי בבכי מר במקום. מר קופדלובסקי לא ידע מה לעשות אתי. אט אט נרגעתי ונפרדתי ממנו. נדמה היה לי שהעולם עומד דום. מעולם לא חשבתי שכך יקרה; וזאת לאחר המתנה מורטת עצבים במשך כשבעה חודשים, עד ספטמבר 1938, ולאחר שהשקענו בזה את הפרוטות האחרונות שלנו. ילדתי, אוכל רק לאמור לך שהרגשתי כאילו אני חלולה מבפנים. מיד עלייתי לקומה השנייה, שם עבדה רחה פריאר בקבלת קהל [רחה היתה ידידת נעורים של הכותבת]. לאחר המתנה של כשעה בפרוזדור, קיבלה אותי רחה לשיחה. היא הקשיבה לי, הרגיעה אותי וחשבה מה לעשות. לבסוף הציעה לי לפנות לעלייה ב. לא ידעתי היכן המשרד. ביררתי וקיבלתי תור ליום שישי. קיבל אותי שם ד"ר לודויג הזקן, בן 70, ובמילים נחמדות בישר לי: "זה לא בא בחשבון". עמדתי כמאובנת. לשאלתי: "מדוע?" ביקש לחסוך את התשובה, אך התעקשתי ואז ענה לי בקצרה: "בעלך פשוט זקן מדי". כה כעסתי ברגע זה עד שרציתי לסטור לאיש, למרות גילו.

יצאתי מחדרו ושוב עלייתי לרחה פריאר כיוון שביקשה שאמסור לה על המתרחש; אך רחה היתה בחוץ לארץ לרגל עניינים דחופים של עליית הנוער. הציעו לי לשלוח מכתב שיגיע אליה בעוד יום. מאוכזבת ירדתי במדרגות. נעצרתי, חשבתני, והחלטתי בכל זאת לכתוב.

"רחה יקרתני, דחו אותי. אמרו שבעלי זקן מדי. אך הוא רק בן 52. מצפה לעצתך. שלום וברכה".

עכשיו עלי להמתין לתגובה כשבוע ימים.

אך ילדתי, מה אומר לך, גורלנו נחתם וחתום.

ימים בכיתי, יומם ולילה. אפילו לאבא עלו דמעות בעיניים מרוב ייאוש.

תקוותנו וחלומנו היחידים היו להיות בארצנו ביחד עם ילדינו, גם אם יהיו שם התנאים הקשים ביותר. עכשיו לא נשארה ברירה, למרות היותי ציונית ותיקה ומושבעת, אני חייבת עכשיו לנסות ולהגיע לשנחאי. משם לעולם לא אוכל להגיע אליכם. כי אפילו אם אחיך צבי יצליח בעתיד הרחוק לדרוש בשבילנו סרטיפיקט, לא אוכל לגייס את הכספים הדרושים לנסוע דרך כה ארוכה עד לפלסטינה.

אבא מתנהג כלפי בצורה מכובדת ואצילה ביותר. הוא חביב אלי ואומר בעדינות: "יקרתני, אל תהי כה עצובה פן תחלי". היות וכספנו הולך ואוזל כך שאפילו דמי נסיעה לא יישארו בידינו, החלטתי לנסוע לאן שרק ניתן להגיע. בקשתי היא רק שאחותך הקטנה בת התשע תוכל, קודם לכן, עוד להגיע ללונדון, לחוף מבטחים. איננו רוצים לסכן את חייה הצעירים בטלטולים למקומות בלתי בטוחים; כי אם יקרה לנו משהו, הרי תישאר לבדה ילדה כה קטנה במקום זר. אך אם היא תהיה בלונדון, חובה מקודשת תוטל עליך ועל אחיך הגדול – לטפל בה.

קשה לך, כצעירה, להבין כמה כבד לבנו וכמה עצוב לנו, לי ולאבא היקר. אך גם את תוכלי בוודאי להרגיש שיש לנו סיבה לייאוש מוחלט. כעת אבא מסתובב במשרדי נסיעות כדי לבחון האם ניתן להזמין נסיעה כלשהי, לאן ומתי. הכל כבר מלא למשך חודשים. היינו מוכנים גם לנסות להגיע לאנגליה כזוג משרתים, כי שם היינו יכולים להחזיק מעמד עד ליום שבו נוכל להגיע לארץ, אך אין לנו מושג כיצד עושים זאת. אולי תוכלי לברר ולעזור לנו.

היי בריאה ילדתי וכתבי בקרוב ובצורה מפורטת, כי אנו רוצים לדעת על כל מעשייך. את יכולה להגיב בגלוי על מכתב זה. אבא יודע שסיפרתי לך הכל; אך כדי למנוע שיתרגש שוב, אשלח את המכתב בלי שיוסיף את חלקו.

היי בריאה ילדתי ואל תשכחי את הוריד לעולם.

באהבה עמוקה,

אמא

הכותרת ובעלה גורשו לטרזיינשטט בנובמבר 1942. הבעל נפטר שם. היא גורשה מטרזיינשטט במאי 1943 לאושוויץ. בתם הקטנה נשלחה לאנגליה לפני הגירוש וניצלה.